

İttihad-ı İslâm (Partisi)

Bir hafta süren ve yakın siyasî tarihimizle ilgili gelişmeleri ihtiva eden yazı serisi esnasında, bazı dikkatli okuyucularımızdan şu mânâda suâller geldi: Muhtelif risâlelerde bahis konusu edilen İttihad-ı İslâmı nasıl anlamalıyız ve bilhassa lâhikalarda sözü edilen “bu vatandaki dört parti”den “İttihad-ı İslâm Partisi”ni günümüzde nasıl yorumlamalıyız?

Eski Said’in bazı eserlerinde, bilhassa Münâzarât, Divân-ı Harb ve Hutbe-i Şâmiye gibi risâlelerinde, bu mesele sıklıkla târif ve izah ediliyor.

Bu gibi mübarek isimlerin dünya işlerine ve siyaset cereyanlarına bulaştırılmaması, âlet ve tâbi edilmemesi gerektiğini savunan Bediüzzaman Said Nursî, meselenin cihanşümûl tarafını şu suâl ve cevap ile izah ediyor:

“Suâl: Dâima İttihad-ı İslâmdan bahsedersin. Sen bize tarif et.

“Cevap: İki Mekteb-i Musibet Şehadetnâmesi isimindeki eserimde tarif etmişim. Şimdi o kasr-ı muallânın bir taşını, bir nakşını göstereceğim. İşte, kâbe-i saadetimiz olan ittihad-ı münevver-i İslâmın Hacerül-Esved’i, Kâbe-i Mükerrermedir; ve dürret-i beyzâsı (incisi), Ravza-i Mutahharadır; Mekke-i Mükerrermesi, Ceziretü’l-Araptır; medine-i medeniyet-i münevveresi, tam hürriyet-i şer’iye’yi tatbik eden Devlet-i Osmaniye’dir. Eğer İslâmiyet milliyetini ve İttihad-ı İslâmın taşını ve nakşını istersen, işte bak:...” (Münâzarât, s. 113)

Aynı hakikatin bir izahı aynı bahsin devamında yapıldığı gibi, Hutbe-i Şâmiye’nin 94. ve Divân-ı Harb-i Örfî isimli eserin de 67. sayfasında aynen şu sözlerle yapılıyor: “Tekraren söylüyorum ki, ittihad-ı İslâm hakikatında olan ittihad-ı Muhammedînin (asm) cihetü’l-vahdeti Tevhid-i İlâhîdir. Peyman ve yemini de îmandır. Müntesibîni (bağlıları), umum mü’minlerdir. Nizamnâmesi, sünen-i Ahmediye’dir (asm). Kânunu, evâmir ve nevâhi-i şer’iyedir. Bu ittihad âdetten değil, ibâdettir. İhfa, havf; riyâdandır. Farzda riyâ yoktur. Bu zamanın en büyük farz vazîfesi, ittihad-ı İslâmdır.”

Bu mânâdaki İttihad-ı İslâmın bütün mü’minlere şâmil olduğunu, bunun tahsis (ipotek) ve tahdit (sınırlama) kabul etmediğini dâvâ eden Üstad Bediüzzaman, Yavuz Sultan Selim’in de bu mânâdaki İttihad-ı İslâmı hedef alıp tesis etmeye çalıştığını ve kendisinin de buna ittiba ettiğini açıkça ifade eder.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, “ittihad-ı İslâm” ile ittihad-ı Muhammedî” müşterek bir mânâyı ifade ediyor.

Ne var ki, 1909’da İstanbul’da kurulan İttihad-ı Muhammedî Cemiyetinin bir siyasî cemiyet şekline dönüştürülmesi yönündeki arzu ve çabaları fark eden Üstad Bediüzzaman, bundan nihayet derecede korktuğunu söyleyerek, gerekli teşebbüslerde bulunmakta gecikmez.

İşte, o zamanki gazetelerde (Volkan) neşrolan ve bilâhare eserlerinde de yer alan bu meyandaki bazı ifadeleri:

Divân-ı Harb-i Örfî, s. 27: “İşittim, İttihad-ı Muhammedî (asm) nâmıyla bir cemiyet teşekkül etmiş. Nihayet derecede korktum ki, bu ism-i mübarekin altında bazılarının bir yanlış hareketi meydana gelsin. Sonra işittim: Bu ism-i mübareki bazı mübarek zevât, daha basit ve sırf ibadete ve Sünnet-i Seniyyeye tebaiyete nakletmişler. Ve o siyasî cemiyetten kat-alâka ettiler, siyasete karışmayacaklar. Lâkin, tekrar korktum, dedim: Bu isim umumun hakkıdır, tahsis ve tahdit kabul etmez.”

Hutbe-i Şâmiye, s. 109: “...Hem de anlaşıldı ki, ittihad-ı İslâm, umum askere ve umum ehl-i imana şâmindir. Hariç kimse yoktur.”

Hutbe-i Şâmiye, s. 99: “İttihad-ı İslâm olan İttihad-ı Muhammedî (asm) dediğimiz vakit, umum mü'minlerin mabeyninde bilkuvve veya bilfiil sabit olan ittihad murattır. Yoksa, İstanbul ve Anadolu'daki cemaat murad değildir. Amma, bir katre su da sudur. Bu ünvandan tahsis (tekeli, ipotek) çıkmaz. ...Müntesibini, umum mü'minlerdir. Reisi de Fahr-i Âlemdir (asm).”

Hutbe-i Şâmiye, s. 95: “İttihad-ı Muhammedî (asm) olan ittihad-ı İslâm'ın efkâr ve meslek ve hakikatını, efkâr-ı umumiyyeye arz ederiz. Kimin bir itirazı varsa etsin; cevaba hazırız.”

Risâle-i Nur'da geçen cihanşümûl mânâdaki ittihad-ı İslâmın tarifine dair söz ve izahların bir hülâsasını bu şekilde naklettikten sonra, sıra özellikle Türkiye'de potansiyel bir kuvvetin, bir umumî temayülün karşılığı mânâsında zikredilen “İttihad-ı İslâm Partisi”ni anlatmaya geldi.

Emirdağ Lâhikasında yer alan ve “Bu vatanda şimdilik dört parti var” diye başlayan bir mektubunda “İttihad-ı İslâm Partisi” tâbirini kullanan Bediüzzaman Said Nursî, esasen bu ismi taşıyan bir partinin olmadığını da gayet iyi biliyordu.

Demek ki, bu ismi zikretmekteki asıl maksadı, siyaseten de pek kuvvetli bir potansiyele sahip olan bir eğilimi, bir temayülü nazara vermektir.

Zira, aynı mektupta peşpeşe sıraladığı diğer üç parti, üstelik aynı isimle siyaset sahnesinde mevcut idi: Halk Partisi, Demokrat Parti ve Millet Partisi. (Emirdağ Lâhikası, s. 387)

Teşkilâtı olarak o gün için ortada bulunmayan İttihad-ı İslâm Partisi ise, daha başka mektuplarda ifade edildiği gibi, İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti ve cereyanı ile irtibatlandırılarak, mümkün olduğunca siyasetin dışında tutulmaya çalışılıyor ve “başa geçmemesi” gerektiği hususu nazara veriliyor.

Şayet, bu cereyan bir siyasî parti hüviyetine bürünür ve başa geçmeye çalışırsa, ortaya şu mahzurların çıkması kaçınılmaz olur: “Çok zamandan beri terbiye-i İslâmiye zedelenmesiyle ve şimdiki siyasetin cinayetine karşı, dini siyasete âlet etmeye mecbur.” (Age, s. 387)

Bununla beraber, İttihad-ı İslâmı esas alan İslâmiyet milliyetinin “Demokratın mânâsında” olduğunu ifade eden Üstad Bediüzzaman, Millet Partisi içindeki samimî din ve İslâmiyet taraftarı olanların da Demokratlara muhalif ve muarız olmamaları, hatta iltihak etmeleri, hele hele iktidara gelmeye çalışmamaları tavsiyesinde bulunur. (Age, s. 422)

Yine aynı eserin muhtelif mektuplarında Meşrûtiyet zamanındaki İttihad-ı Muhammedî ile 1950'den sonrası için tâbir ettiği İttihad-ı İslâmı özdeşleştiren Üstad Bediüzzaman, kendisi ve talebelerinin bu silsileye mensup olduklarını, bu yüzden siyasetin başına geçmeyi düşünmeyerek, sadece Ahrar (1908'den sonra) ve Demokrata (1950'den sonra) “nokta-i istinad” olmaya çalıştıklarını mükerreren beyan eder: “...Şimdi de aynen İttihad-ı İslâm'dan olan Nurcular, büyük bir yekûn teşkil eder. Demokratlara bir nokta-i istinaddır.” (Age, s. 271)

Dahası, aynı beyanın geçtiği mektup ve bahislerde, Demokratların da ittihad-ı İslâm cereyanını kendilerine “nokta-i istinad” yapmaya mecbur oldukları gerçeğini hatırlatır: “Demokratlar, hem mevkilerini muhafaza, hem vatan ve milletini memnun etmek çâre-i yegânesi, ittihad-ı İslâm cereyanını kendine nokta-i istinad yapmaktır.” (Age, s. 271)

Aynı hakikate parmak basan bir başka izah ve ifade: "...İttihad-ı Muhammedî ile müttefik olan Ahrar Fırkası, yine otuz beş sene sonra dirildi, yine uyandı. ...Eskide 'İttihad-ı Muhammedî' şimdi 'Nurcular' namını alan ve İttihad-ı İslâm içinde bulunan kardeşlerimiz..." (Beyanat ve Tenvirler, s. 202)

Bütün bu bilgi ve iktibaslardan da açıkça anlaşılıyor ki, Üstad Bediüzzaman, eski İttihad-ı Muhammedî cereyanı içinde mânen gördüğü Nur Talebelerini, daha sonra aynen İttihad-ı İslâm cereyanı içinde görüyor ve öyle de mütalâa ediyor.

Buna göre, bu kudsî cereyana tâbi olanlar, bizzat kendileri herhangi bir siyasî parti kurmazlar ve siyasetin başına geçmeye çalışmazlar. Aksi halde, dinî siyasete âlet etmeye mecbur kalarak, büyük bir vebâlin altına girmiş olurlar.

Bu kitlenin siyasete bakması ve vatandaşlık hakkı itibarıyla bir partiye oy vermesi halinde ise, onu bekleyen vazifenin Demokratlara "nokta-i istinad olmak"tan ibaret olduğunu hatırlatan Üstad Bediüzzaman, bu vazifenin de "Kur'ân, vatan ve millet hesabına" yapılmasının gerekli olduğunu talebelerine ders veriyor. (Bkz: Emirdağ Lâhikası, s. 422)

Son söz: Siyasetle doğrudan değil, dolaylı şekilde meşgul olması halinde bile, insanlara tarafgirâne bir nazarla bakılmaması gerektiğini hatırlatan Bediüzzaman Said Nursî, "şeytanı melek, meleği şeytan gösteren" bir siyasetten daima Allah'a sığındığını eserlerinde defaatle tekrarladığını da, hiçbir zaman hatırdan çıkarmamalı.

Bediüzzaman diyor ki...

Biz, Demokratları iktidar yerinde muhafaza etmeye Kur'ân menfaatine kendimizi mecbur biliyoruz. Onlardan hayır beklemek değil, belki dehşetli, baştaki iki cereyana siyasetlerince muarız oldukları için, onların az bir kısmı dine verdikleri zararı, vücudun parçalanmasına bedel, yalnız bir parmağı kesmek gibi pek cüz'î bir zararla pek küllî bir zarardan kurtulmamıza sebep oluyorlar bildiğimizden, o iktidar partisinin lehinde ehl-i dini yardıma davet ediyoruz. Ve dinde lâübalî kısmını dahi cidden îkaz edip "Aman, çabuk hakikat-i İslâmiyeye yapışınız!" ihtar ediyoruz ki, vatan ve millet ve onların hayatı ve saadeti, hakaik-i Kur'âniyeye dayanmak ve bütün âlem-i İslâmı arkasında ihtiyat kuvveti yapmak ve uhuvvet-i İslâmiye ile 400 milyon kardeşi bulmak ve Amerika gibi din lehinde ciddî çalışan muazzam bir devleti kendine hakikî dost yapmak, iman ve İslâmiyetle olabilir. Biz bütün Nurcular ve Kur'ân hizmetkârları onlara hem haber veriyoruz, hem İslâmiyete hizmete muvaffakiyetlerine duâ ediyoruz. Hem de rica ediyoruz ki, bu memleketin bir ehemmiyetli mahsulü ve vatanda ve şimdi âlem-i İslâm'da pek büyük faydası ve hizmeti bulunan Risale-i Nur'u müsaderelerden kurtarıp neşrine hizmet etsinler. Bu vatandaki dindarları kendine taraftar etsinler. Ve selâmeti bulsunlar.

Emirdağ Lâhikası, s. 424